

Захаренко Д.
*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету.
Науковий керівник: доктор історичних наук,
професор, професор
кафедри теорії права та конституціоналізму
Західноукраїнського національного університету
Грубінко А. В.*

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ В ЯПОНІЇ

Постанова проблеми. Система ювенальної юстиції Японії є однією з найефективніших у світі, поєднуючи традиційні культурні підходи до виховання молоді з модернізованими західними юридичними моделями. Водночас її становлення було тривалим і складним процесом, що включав історичні, соціальні та правові трансформації. Попри очевидні успіхи, питання впливу історичних умов, післявоєнних реформ і сучасних соціальних викликів на формування японської моделі залишаються недостатньо висвітленими у вітчизняній науковій літературі. Це зумовлює потребу у комплексному аналізі розвитку ювенальної юстиції Японії — від її витоків до сучасного функціонування — з акцентом на ключові етапи та чинники, що визначають її результативність.

Виклад матеріалу. Ювенальна юстиція Японії сформувалася під впливом довгої історичної еволюції суспільства, його моральних принципів та модернізаційних змін. Досвід цієї країни є особливим, оскільки він поєднує традиційні східні цінності, засновані на конфуціанській етиці, із сучасними західними підходами до захисту прав неповнолітніх. Саме ця унікальна комбінація визначила шлях розвитку японської системи правосуддя щодо дітей і підлітків [1].

Протягом тривалого часу в японському суспільстві ключову роль відігравала сім'я, а виховання дітей будувалося на принципах колективної відповідальності, шануванні старших та підпорядкуванні загальному благу. До початку ХХ століття державне втручання у виховання неповнолітніх практично не здійснювалося — основний акцент робився на родинних і громадах структурах.

На початку ХХ століття, під впливом модернізації та західних правових ідей, в Японії виникла необхідність створення спеціального механізму реагування на правопорушення неповнолітніх [2].

У 1922 році в Японії був ухвалений Закон про неповнолітніх (діяв з 1923 р.), який створив ювенальні суди і закріпив принципи виховної спрямованості та реабілітації. Після Другої світової війни ювенальна юстиція зазнала кардинальних змін під впливом американської демократизації. У 1947 році був прийнятий Закон про добробут дітей, а в 1948 році — новий Закон про неповнолітніх. Останній відображав американську модель, запровадив сімейні суди і підкреслив право дитини на позитивний розвиток

та реабілітацію.

У другій половині ХХ століття, незважаючи на низький загальний рівень злочинності, збільшення кількості правопорушень серед молоді (особливо у 1990-х роках) викликало суспільну дискусію щодо необхідності реформування ювенальної системи.

На початку ХХІ століття Японія розпочала масштабну модернізацію ювенальної юстиції, спрямовану на посилення відповідальності неповнолітніх та підвищення захисту суспільства. Ключовим етапом цих трансформацій стали зміни до Закону про неповнолітніх, ухвалені у 2000 році. Вони кардинально переглянули підходи, що домінували з повоєнного часу, коли система мала переважно виховний та реабілітаційний характер [3].

Серед найважливіших нововведень варто виокремити зменшення віку кримінальної відповідальності з 16 до 14 років, що відкрило можливість притягнення підлітків до більш суворих правових наслідків. Крім того, тяжкі злочини неповнолітніх, зокрема умисні вбивства, були передані до юрисдикції кримінального судочинства. Законодавці розширили й процесуальні повноваження органів розслідування: строк затримання для слідчих дій збільшили до 8 тижнів, а склад суддів у справах неповнолітніх був розширений до трьох осіб. У судовий процес допустили прокурорів, а потерпілим надали право бути присутніми в залі суду та подавати заяви. Хоча на практиці смертна кара щодо осіб від 18 років у таких справах не застосовується, законодавчо вона була визначена як можливий вид санкції. Усі ці зміни означали перехід від переважно гуманістичної моделі до більш збалансованої, в якій поєднуються інтереси суспільної безпеки та підтримка неповнолітніх правопорушників [4].

Організаційно ювенальна юстиція Японії функціонує у структурі сімейних судів, що розглядають справи про злочини та проступки неповнолітніх, випадки соціально небезпечної поведінки, а також низку сімейно-правових питань. Процедура провадження у таких справах має низку особливостей: процес є закритим і конфіденційним, а суд базує рішення на комплексному звіті працівника пробації, який проводить всебічне дослідження особистості підлітка, умов його життя, психологічних та соціальних факторів. Суд також може направити неповнолітнього до спеціального центру спостереження строком до 8 тижнів для поглибленого вивчення його поведінки. У багатьох випадках суддя ухвалює рішення без повноцінного змагального процесу, якщо вважає, що заходів, уже застосованих поліцією чи адміністрацією, достатньо для корекції поведінки.

У японській системі неповнолітні поділяються на три категорії: особи від 14 років, які вчинили злочин; діти до 14 років, що здійснили кримінально карані дії; та підлітки з асоціальною поведінкою — тими, хто зловживає алкоголем, прогулює навчання або виявляє інші ризиковані форми девіантної поведінки. Особливу увагу приділяють третій групі, оскільки профілактика потенційних злочинів є одним із ключових завдань ювенальної юстиції [5]

Унікальною рисою японської моделі є також увага не тільки до тих, хто вже вчинив правопорушення, але й до дітей, які проявляють асоціальну поведінку та можуть стати потенційними правопорушниками. Такий превентивний підхід допомагає ранньому виправленню та запобіганню злочинам.

Висновок. Ювенальна юстиція Японії сформувалася як результат тривалого історичного розвитку, у межах якого традиційні культурні принципи були гармонійно поєднані із західними правовими підходами. Її ефективність визначається насамперед орієнтацією на виховний характер заходів, а не на покарання, а також індивідуальним підходом до кожного неповнолітнього, що передбачає ретельне вивчення його життєвих обставин та причин девіантної поведінки. Важливу роль у функціонуванні системи відіграє активна участь соціальних служб, родини й місцевої громади, які спільно сприяють реабілітації підлітка. Закритість проваджень та суворе дотримання принципу захисту інтересів дитини дозволяють уникнути стигматизації й допомагають створити умови для подальшої соціалізації. Особливою перевагою є розвинена система превенції та раннього виявлення ризикових ситуацій, що дає змогу запобігати можливим правопорушенням ще до їх виникнення. Усе це у поєднанні з професійною роботою фахівців та чітко сформованою законодавчою базою забезпечує високу результативність японської моделі, яка сьогодні впевнено вважається однією з найефективніших у світі.

Список використаної літератури

1. Дмитришина, Тетяна. "Ювенальна юстиція: міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні." *Підприємництво, господарство і право*. 2021. С. 210-219.
2. Морозов, Микола Олександрович. Злочинність у сучасній Японії: проблеми кримінологічної та кримінально-правової політики. *Дис. доктора юридичних наук*. 2015. С. - 430.
3. Kadonaga, Tomoko, and Mark W. Fraser. "Child maltreatment in Japan." *Journal of Social Work* 15.3. 2015. С. 233-253.
4. Артеменко, І. І. "Ювенальна юстиція в Японії". *Порівняльно-аналітичне право—електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2015. С. 302-306.
5. Попова, Ю. С. "Досвід Японії у профілактиці правопорушень серед неповнолітніх". *МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ—2020*. 2020. С. -50.
6. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 656 с.
7. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право. Навчальний посібник. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 384 с.
8. Грубінко А., Рудов Я. Правова система Японії як продукт трансцивілізаційної рецепції: історико-правові аспекти. Актуальні проблеми правознавства. 2023. № 4 (36). С. 12-18.